

Левицький Андрій Олегович,
начальник управління криміналістичного
забезпечення Головного слідчого
управління Національної поліції України,
кандидат юридичних наук
Юсупов Володимир Васильович,
головний спеціаліст-криміналісти
управління криміналістичного
забезпечення Головного слідчого
управління Національної поліції України,
доктор юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ НЕВПІЗНАНИХ ТІЛ ОСІБ, ПОВЕРНУТИХ У ПОРЯДКУ РЕПАТРІАЦІЇ В УКРАЇНУ

Внаслідок збройної агресії рф питання зниклих безвісти за особливих обставин гостро постає в українському суспільстві. Тіла загиблих захисників і захисниць України передаються нашій державі у межах репатріаційних заходів. Уповноважені органи державної влади удосконалюють механізми ідентифікації тіл (останків) загиблих Героїв. Важливою складовою репатріаційного процесу є не лише швидкість виконання завдань, але й забезпечення точності та максимальної уваги до кожного етапу. Такі чутливі питання, як ідентифікація та передача тіл загиблих, потребують оперативних рішень.

Статистичні дані засвідчують збільшення кількості суб'єктів, які беруть участь в процесі ідентифікації невідомих тіл осіб, повернутих в порядку репатріації, а саме: слідчі підрозділи Національної поліції України (далі – НПУ) у складі слідчих та спеціалістів-криміналістів; підрозділи Експертної служби МВС України, підрозділи бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ), експертні установи Міністерства юстиції України.

В аспекті роботи бюро судово-медичної експертизи МОЗ, у 2022-2023 роках для роботи із тілами були задіяні 5 бюро судово-медичних експертиз (далі – СМЕ), проте уже в 2024 році експертизи по репатрійованим тілам (останкам) проводилися в 19 бюро СМЕ. Така оперативність стала результатом реорганізації обласних бюро судово-медичної експертизи в єдину централізовану мережу установ в сфері управління МОЗ.

Водночас одним з актуальних питань у цьому аспекті залишається термінів ідентифікації невідомих тіл та нарощення спроможностей спеціальних лабораторій у зв'язку зі збільшенням кількості переданих тіл (останків) шляхом репатріації.

Виконання цих завдань відбувається на відповідній нормативно-правовій основі. Нині до основних документів, які регламентують процес ідентифікації трупів невідомих осіб, повернутих при репатріаційних заходах, участь у них підрозділів НПУ належать: КПК України; Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 9 липня 2022 року № 2391-ІХ; Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII; постанова КМУ від 17 червня 2022 р. № 698 «Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України»; постанова КМУ від 29.08.2023 № 978 «Деякі питання реалізації Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини»; наказ МВС України від 04.08.2023 № 639 «Про затвердження Положення про Електронний реєстр геномної інформації людини»; наказ МВС України від 10.09.2009 № 390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС» та деякі ін.

Зупинимося на окремих положеннях зазначених вище документів, що стосуються ідентифікації невідомих тіл осіб, переданих у порядку репатріації.

Частина 1 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» передбачає, що державна реєстрація геномної інформації проводиться з метою: ідентифікації невідомих трупів людей, їх останків та частин тіла людини (п. 3); частина 5 – державна реєстрація геномної інформації полягає у внесенні до Електронного реєстру відомостей про генетичні ознаки людини та визначених цим Законом знеособлених персональних даних про особу; частина 6 – держателем Електронного реєстру є Міністерство внутрішніх справ України.

Відповідно до п. 5 і 6 ч. 1 ст. 5 Закону обов'язковою державній реєстрації підлягає геномна інформація: *невідомих трупів людей*, їх останків та частин тіла людини, відомості про виявлення яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено у постанові про початок

досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому статтею 615 КПК України; встановлена з раніше відібраних біологічних зразків осіб, зниклих безвісти, або біологічного матеріалу з особистих речей осіб, зниклих безвісти, відомості щодо яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено у постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому статтею 615 КПК України.

Право на використання геномної інформації (ст. 16 Закону) надається: 1) керівникам прокуратур та органів досудового розслідування; 2) прокурорам; 3) слідчим; 4) дізнавачам та ін.

У ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII передбачено (п. 15 ч. 1 ст. 23), що поліція відповідно до покладених на неї завдань: вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; *встановлює особу за невпізнаним трупом; здійснює відбір біологічного матеріалу осіб та встановлює його генетичні ознаки (геномну інформацію) у випадках, передбачених законодавством.*

Відповідно до наказу МВС України від 10.09.2009 № 390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС» в Експертній службі МВС функціонує облік генетичних ознак людини. Оперативно-пошукові колекції формуються з ДНК-профілів: 1) осіб, які підозрюються або звинувачуються в учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених у випадку їх добровільної згоди; 2) біологічних слідів, вилучених при ОМП, у тому числі за фактами безвісного зникнення осіб, проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; 3) *невпізнаних трупів.*

Заслуговує на увагу й питання про прискорення процесу виділення ДНК-профілів репатрійованих трупів невпізнаних осіб з використанням можливостей приладу ANDE 6C Rapid DNA. Відповідна робота, здійснювана спеціалістом-криміналістом НПУ, може стати важливою складовою етапів ідентифікації тіл (останків). Відомо, що існують такі етапи ідентифікації трупів невпізнаних осіб:

– збір біоматеріалу: взяття зразків ДНК та відбитків пальців з тіла загиблого;

– експертиза/дослідження: проведення молекулярно-генетичної експертизи/дослідження та дактилоскопічної експертизи/дослідження;

– порівняння з базою даних: співставлення отриманих результатів з базою даних ДНК родичів загиблого, які подали заяву про зниклого безвісти (відповідний реєстр – Єдиний реєстр геномної інформації людини);

– ідентифікація: у разі збігу ДНК або відбитків пальців, особа вважається ідентифікованою.

Як зазначає Д. Зубрик, ключовими етапами молекулярно-генетичної ідентифікації загиблих в умовах війни є: пробопідготовка, виокремлення ДНК, аналіз її кількісних і якісних характеристик, нормалізація, ампліфікація маркерних ділянок ядерної ДНК, необхідних для ідентифікації особи [1, с. 212]. Саме пристрій ANDE 6C Rapid DNA призначений для створення та ідентифікації в автоматичному режимі ДНК-профілю людини, її останків протягом 90–100 хв.

Отже, виділення ДНК-профілю з трупа загиблого воїна або його останків на приладі ANDE 6C, а за наявності порівняльних зразків – й можливість проведення ідентифікації, значно прискорить етап виокремлення ДНК, аналіз її кількісних і якісних характеристик.

Важливим є питання оформлення процесу виділення ДНК-профілю (ідентифікації), проведеної приладом ANDE 6C, за участю спеціаліста-криміналіста. Справа у тому, що у країнах, де поліцейські служби почали використовувати ДНК-методи ідентифікації та створили криміналістичні бази генетичної інформації, з'явилося нове законодавство й були внесені відповідні зміни до чинного. У такий спосіб створили систему правового регулювання не тільки схожих баз даних, а й використання генетичної інформації правоохоронними органами загалом. Законодавчо почали регулювати категорії злочинів, що підлягають реєстрації, можливість застосування фізичного примусу під час вилучення зразків, а також тип біологічного матеріалу (зразки), що вилучають у суб'єкта. З огляду на особливості генетичної інформації, її високу доказову цінність і можливість використання даних для цілей, не пов'язаних з розкриттям злочинів, передбачали строки зберігання і критерії видалення генетичної інформації, визначили санкції за її нецільове використання та несанкціонований доступ до неї та ін. [2, с. 324].

В Україні законодавча можливість скласти висновки і довідки спеціаліста за результатами проведених ним досліджень вже є – відповідно до ст. 71 і ст. 99 КПК України. Згідно зі змінами

у п. 9 ч. 4 ст. 71 КПК України, що розширили права спеціаліста, можливо оформлення результатів дослідження у формі довідок або висновків. Зі змінами, внесеними до ст. 99 КПК України (а саме довідки, висновки та інші документи спеціалістів можуть належати до документів, п. 5 ч. 2) довідки, висновки та інші документи спеціалістів долучаються до матеріалів кримінального провадження як документи, які відповідно до ст. 84 КПК є одним з процесуальних джерел доказів [3, с. 385].

Отже, на законодавчому рівні спеціалісту-криміналісту надано можливість підготовки висновків та довідок за результатами проведеного дослідження, зокрема на приладі ANDE 6С. Однак, детальний механізм складання довідок і висновків спеціалістом-криміналістом має регламентуватися відомчим наказом. З цією метою у Головному слідчому управлінні НПУ (далі – ГСУ НПУ) розроблено проєкт Порядку організації діяльності спеціаліста щодо ідентифікації особи, зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів в органах (підрозділах) НПУ, який затверджуватиметься наказом МВС. У ньому містяться положення про підготовку висновків і довідок спеціалістів про проведення ідентифікації тих чи інших об'єктів.

Реалізація нормотворчих ініціатив ГСУ НПУ про організацію діяльності спеціаліста щодо ідентифікації особи, зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів забезпечить реалізацію правового механізму професійної діяльності спеціалістів-криміналістів, насамперед, щодо надважливої сучасної проблеми про ідентифікацію трупів невідомих осіб – загиблих захисників і захисниць України, жертв ракетно-бомбових атак, скоротить час встановлення особи трупа. У подальшому висновки і довідки спеціаліста можуть лягти в основу висновків експертів у кримінальних провадженнях, зокрема тих, при розслідуванні яких відбувається встановлення особи трупа за генетичними ознаками.

Список використаних джерел

1. Зубрик Д. До питання молекулярно-генетичної ідентифікації загиблих осіб у воєнний час. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів Міжнар. наук.-

практ. конф., присвяч. пам'яті видатн. вчен., д-ра юрид. наук, проф. Владислава Федоренка («Федоренківські читання») (Харків, 15.10.2025). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2025. С. 211–215.

2. Милостива Д., Бабченко А., Воронов Є. Криміналістичні бази даних геномної інформації: міжнародний досвід та його застосування в Україні. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті видатн. вчен., д-ра юрид. наук, проф. Владислава Федоренка («Федоренківські читання») (Харків, 15 жовт. 2025 р.). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2025. С. 323–326.

3. Пиріг І. Сучасний стан та перспективи розвитку молекулярно-генетичних досліджень. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті видатн. вчен., д-ра юрид. наук, проф. Владислава Федоренка («Федоренківські читання») (Харків, 15.10.2025). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2025. С. 383–387.

Лелюк Тетяна Іванівна,

провідний фахівець відділу аналітичної роботи та організації управління Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії

ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану питання організації міжвідомчої взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень набуває особливої актуальності. Воєнний стан істотно трансформує безпекове, економічне та правове середовище держави, що, у свою чергу, вимагає від правоохоронних органів нових підходів до координації дій, обміну інформацією, розподілу повноважень і спільного реагування на злочини, які створюють загрозу національній безпеці. В умовах воєнного стану значно ускладнюється досудова, оперативно-розшукова діяльність.

Організація ефективної міжвідомчої взаємодії стає необхідною умовою забезпечення результативності досудового